

Piotr Pieńkosz

**Streszczenie rozprawy doktorskiej
„Pieczęć elektroniczna w obrocie prawnym w Polsce”**

Pieczęć wykorzystywano od wieków w celu uwierzytelniania dokumentów w postaci papierowej, a także zabezpieczania nienaruszalności przedmiotów oraz pomieszczeń. W historii były okresy, w których pieczęć odgrywała rolę kluczowego czynnika zabezpieczającego obrót prawny, ważniejszego nawet niż podpis osoby fizycznej.

Współcześnie obserwuje się dewaluację pieczęci tradycyjnej. Są dwa główne powody takiego stanu rzeczy. Po pierwsze jest to utrata przez pieczęć tradycyjną walorów, które czyniły to narzędzie atrakcyjnym dla uczestników obrotu prawnego poszukujących różnego rodzaju środków podnoszących poziom bezpieczeństwa tegoż obrotu. Po drugie rozwój Internetu sprawia, że obrót prawny coraz szerzej przenosi się do przestrzeni cyfrowej. Podstawą elektronicznego obrotu prawnego jest wymiana danych w postaci elektronicznej. Potrzebne są narzędzia, które dostatecznie zabezpieczą te dane. Jednym z nich może być nowy rodzaj pieczęci rozumianej jako zestaw pewnych funkcji służących zabezpieczeniu obrotu prawnego, czyli pieczęć elektroniczna.

Pieczęć elektroniczna została wprowadzona do polskiego porządku prawnego na mocy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE 910/2014 z 23.7.2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylającego dyrektywę 1999/93/WE (eIDAS). Pieczęć elektroniczna oznacza dane w postaci elektronicznej, które dodane do innych danych w postaci elektronicznej lub logicznie z nimi powiązane, zapewniają autentyczność pochodzenia oraz integralność tych danych. W przeciwieństwie do podpisu elektronicznego, który zawsze składa osoba fizyczna, dysponentem pieczęci elektronicznej jest osoba prawna. Motywem stojącym za wprowadzeniem pieczęci elektronicznej było dostrzeżenie przez unijnego prawodawcę problemu zapewnienia autentyczności dokumentów elektronicznych, które nie są opatrywane e-podpisem. Rozwój elektronicznego obrotu prawnego wiąże się bowiem ze zmianami, w wyniku których w części przypadków koncepcja podpisu elektronicznego różni się z potrzebami uczestników obrotu. Powszechniejsze automatyzacja procesów realizowanych w ramach elektronicznego obrotu prawnego. Coraz częściej

określone czynności są realizowane bez udziału człowieka. W te tendencje wpisuje się koncepcja e-pieczeni, która – w przeciwieństwie do podpisu elektronicznego używanego wskutek świadomej decyzji człowieka – może być wykorzystywana w ramach zautomatyzowanych procesów zarządzanych przez systemy teleinformatyczne. Stosowanie pieczeni elektronicznej ma więc podnosić poziom cyberbezpieczeństwa, przy jednoczesnym zachowaniu łatwości w praktycznym wykorzystaniu.

Rozporządzenie eIDAS rozpoczęto stosować na terenie UE 1.7.2016 r., co uruchomiło proces wieloletnich zmian legislacyjnych w państwach członkowskich. Na poziomie prawa krajowego należy doprecyzować lokalne regulacje w zakresie objętym rozporządzeniem oraz dokonać zmian niezbędnych dla prawidłowej realizacji wymagań stawianych przez unijny akt. Jest to o tyle istotne, że rozporządzenie eIDAS ustanawia ogólne ramy regulacji pieczeni elektronicznej, ale powszechne jej wykorzystanie zależy od spójnych i konsekwentnych działań podejmowanych na poziomie krajowym. Obecnie ten proces trwa. Polski prawodawca nie zdecydował się na uchwalenie odrębnej ustawy, która w jednym miejscu gromadziłaby szczegółowe przepisy związane z pieczęcią elektroniczną. Zakres stosowania tego narzędzia ma wynikać z przepisów odnoszących się do konkretnych procesów. W takiej sytuacji zasadne jest stawianie pytań dotyczących obszarów, w których zastosowanie pieczeni elektronicznej przyniesie korzyści, a co za tym idzie, w jakich procesach należy umożliwić wykorzystanie opisywanego narzędzia.

Celem pracy jest scharakteryzowanie zagadnienia pieczeni elektronicznej oraz jej roli w elektronicznym obrocie prawnym w Polsce. Analiza zmierza do ustalenia, jak zastosować w elektronicznym obrocie prawnym e-pieczeń, by wykorzystać jej potencjał z korzyścią dla uczestników tego obrotu. Praca identyfikuje również bariery, które mogą wystąpić na etapie wdrażania w Polsce tego narzędzia.

Praca składa się z pięciu rozdziałów, z których każdy został podzielony na podrozdziały zawierające wyodrębnione zagadnienia problemowe. Ponadto praca zawiera wstęp i podsumowanie wyników przeprowadzonej analizy.

W rozdziale pierwszym przedstawiono rys historyczny wykorzystywania w obrocie prawnym pieczeni tradycyjnej oraz procesu odchodzenia od niej wskutek stopniowej utraty przez nią przypisywanych jej wartości, jako narzędzia służącego podnoszeniu poziomu bezpieczeństwa obrotu prawnego. Omówiono też genezę kształtowania się pieczeni elektronicznej, która w przestrzeni cyfrowej może realizować rolę, którą pierwotnie odgrywała pieczęć tradycyjna w obrocie wykorzystującym dokumenty w postaci papierowej.

Następnie, bazując na analizie prawnoporównawczej zaprezentowano sposoby regulowania zagadnienia e-pieczęci w systemach różnych państw, w tym spoza Europy.

W rozdziale drugim scharakteryzowano proces kształtowania się prawnej regulacji pieczęci elektronicznej na poziomie UE, w tym genezę podjęcia prac legislacyjnych w tym zakresie, jak i sam ich przebieg. Przedstawione zostały cele, założenia i zasady rozporządzenia eIDAS dotyczące pieczęci elektronicznej. Przedmiotem analizy był również proces dostosowywania polskich regulacji prawnych do rozporządzenia eIDAS. Wyniki badań pozwalają na ocenę aktywności polskiego prawodawcy w zakresie prac legislacyjnych dotyczących pieczęci elektronicznej.

Dwa kolejne rozdziały mają analogiczną strukturę. Każdy składa się z czterech podrozdziałów z podobnie podzielonym zakresem przedmiotowym, przy czym rozdział trzeci jest poświęcony zwykłej i zaawansowanej pieczęci elektronicznej, podczas gdy rozdział czwarty podejmuje tematykę kwalifikowanej e-pieczęci. Poszczególne rodzaje pieczęci przedstawiono w ujęciu interdyscyplinarnym, a więc uwzględniającym zarówno aspekty prawne, jak i techniczne. Częścią zarówno trzeciego, jak i czwartego rozdziału jest analiza skutków prawnych, które można osiągnąć posługując się danym rodzajem e-pieczęci. Skutki te są określone zarówno w prawie unijnym, jak i krajowym.

W rozdziale piątym pracy dokonano oceny tego, czy ramy prawne pieczęci elektronicznej w obecnym kształcie w odpowiedni sposób wykorzystują potencjał opisywanego narzędzia. Ocena koncentruje się na wykorzystaniu dwóch funkcji, które może realizować e-pieczęć, tj. zabezpieczeniu integralności i autentyczności pochodzenia danych w postaci elektronicznej oraz stanowieniu nośnika oświadczeń woli osób prawnych. Ocenie towarzyszą postulaty dotyczące wprowadzenia do obowiązujących regulacji określonych modyfikacji i uzupełnień. W odrębnym podrozdziale dokonano analizy tego, czy i w jaki sposób wykorzystanie potencjału e-pieczęci może przełożyć się na efektywność działań administracji publicznej.